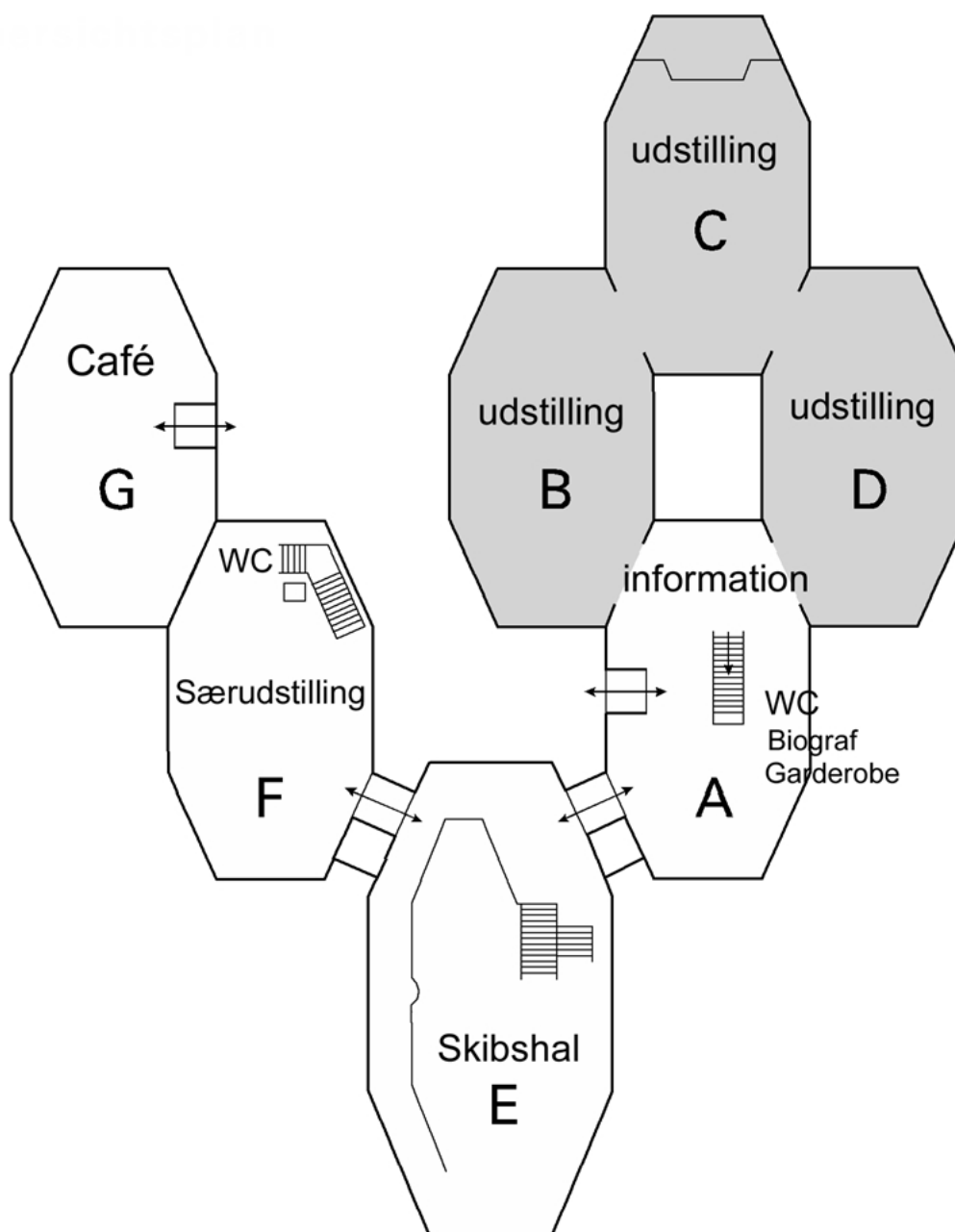




Hjertelig velkommen på museet!



Sørg for ikke at forstyrre andre museumsgæster!

Gå langsomt – tal ikke højt!

Navn.....

Klasse:.....

Skole:

Dato:.....

Orienteringsskema

E1

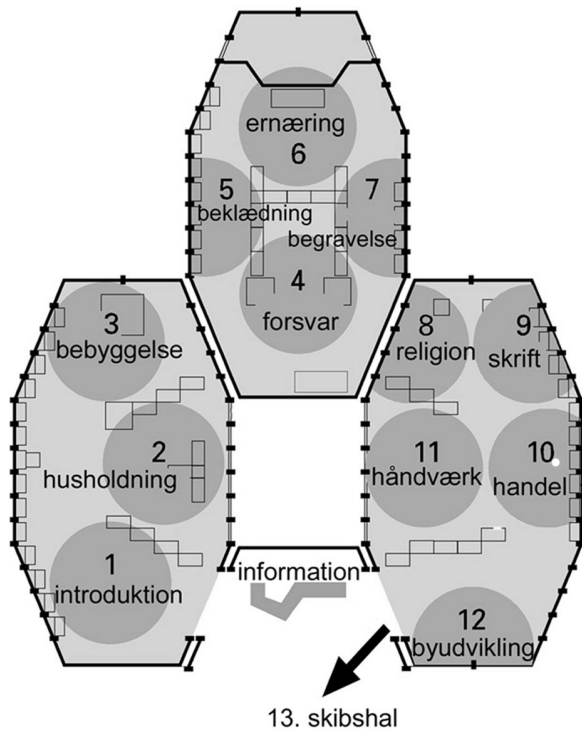
Oversigt over museets udstilling:

Dette papir fører dig til de montrer, der er særlig vigtige for det tema, du har valgt.

Hver montre har et nummer:

tallet foran punktummet er en betegnelse for afdelingen, tallet bagefter fortæller om rækkefølgen. Du finder numrene på små skilte med røde tal.

Nu ønsker vi dig "god fornøjelse!" på din rundtur!



Find montre 1.1! Her er de ord, der mangler i nedenstående tekst:

Dette museum befinder sig på det sted, hvor den

....., lå for mere end

HAITHABU

Efter denne bebyggelses undergang blomstrede der i middelalderen en ny by,

.....ved.....

Hen over tiden lå derogtil en

mægtig....., **Daneværket**, som ikke var til at overse i

landskabet. Disse byer og befæstningsanlægs....., som er de ældste i vores

land, udforskes afsammen med mange andre..... Her bliver

der fortalt om dette arbejde.

Husholdning og bolig i Hedeby

Cirka 1000 mennesker boede inden for volden, der ligger i en halvcirkel. Huse og værkstæder bestod ofte kun af ét eneste rum. I denne store bebyggelse er der ikke et eneste stenhus.

1. Hedeby-huset, som man her har bygget en model af, var et af de største huse, som arkæologerne er stødt på. Se nærmere på det!
Hvorledes blev væggene bygget?

To angivelser er rigtige:

- af planker, der er kløvet
- af mursten
- af fletværk

I Vikingetiden fandtes der ingen saveede brædder, men kun kløvede planker. Sammenlign også med montre 3.4. Man anvendte udelukkende frisk træ, der ikke havde ligget og lagret.

2. Hvad er begge mænd beskæftiget med?

.....

.....

3. Foran huset ligger en tung trædør på to bukke. De skal bygges ind.

Hvorledes adskiller denne dør sig fra nutidens døre?

.....

4. Hvorledes blev huset belyst?

.....

.....

5. Montre 2.2 viser dig, hvad et stort hus i Hedeby havde af husholdning.

I stedet for en ovn brugte man.....

I stedet for et indbygget køkken havde man

I stedet for en vaskemaskine måtte man

I stedet for et sofahjørne og en seng var der

.....

6. Husmoderen lavede formodentlig selv det mest basale kogegrej af ler; men der fandtes allerede værksteder, hvor der var en keramikproduktion.

Lergryder var følsomme over for stærk varme over ild – man brugte dem til at stege med, mere end til at koge. Hvad blev lerfadene ellers benyttet til?

.....

7. Mange husholdningsting kom langvejs fra til Hedeby. Skåle af grå fedtsten (klæbersten) stammer f.eks. fra Norge. Fedtsten er så blødt, at man let kan bearbejde den, og samtidig er den så fast, at den ikke ødelægges over åben ild. I montrene 2.3 finder du den under

...nr..... og.....

© Wikinger Museum Haithabu 2005

8. Du kan se smukke kamme i montre 2.13. Når man lever sammen med dyr under samme tag og har uldtøj på, behøver man kammen frem for alt som våben – mod hvad?

.....

9. Montre 2.14 fortæller om vikingetidens leg. Tæl stykkerne:

.....

Ernæring og klædning i Hedeby

1. De fund, som man oftest gjorde i Hedeby, ser du ligge på et bord. Hvor mange fik man udgravet, nummereret og sorteret i Hedeby? **stykker**. Se også montre 6.2.

2. Grafen viser, hvilke husdyr man oftest spiste:

På førstepladsen kom:

på andenpladsen kom:

og på tredjepladsen:

I tidlig middelalder var der derudover mange fisk. Hedebyns indbyggere har formentlig fået dækket størstedelen af deres æggehvidebehov ved at spise fisk fra Schlei. Oftest spiste man sild.

3. Husdyr var dengang meget mindre end i dag. Overfør angivelserne fra montre 6.4 til nedenstående tabel:

	Angler okse	Hedeby okse
vægt:		
årlig mælk		

(Angler Rind er en landrace fra området Angeln i Schleswig-Holstein.)

4. Der har været mindst 4 drikkevarer i Hedeby (se montre 6.3):

1. 2.

3. 4.

Hvilke var de dyreste drikke?**og**.....

5. Husdyrene gav ikke kun mad til menneskene, men også tøj og andre daglige behov (se montre 5.4, 5.14 og 6.2).

Dun/fjer **fra****til**.....

læder **fra****til**

uld **fra****til**.....

samt fedt **fra****til**.....

6. Hvad hed klædningsstykkerne dengang?

I montrene 5.2-5.9 finder du svarene.

tu - ga - buks - ka - hæt - vams - ni - po - er se - te - mach - er
--

.....
kittel, som blev båret af både mænd og kvinder (5.9)

.....
beskytter overkroppen mod regn og vind (5.5)

.....
holder hoved og nakke varmt og tørt (5.5.)

.....
særligt fine bukser til den fornemme mand (5.3)

.....
de beskytter og pynter mandens ben (5.2)

Mindesmærker for de døde

Dengang for 1000 år siden - ligesom her i udstillingen - kunne man ikke se bort fra nogle mindesmærker for de døde. De blev sat til minde om betydningsfulde krigere i den nærmeste omegn af Hedeby. Nogle af disse sten har fortalt os byens navn.

1. På et af de fire mindesmærker blev der oven på

..... malet orange skriftegn.

I montre 9.5 genfinder du stenen.

Hvad hedder denne særligt vigtige runesten?

.....

2. Hvad står der? Indføj de rigtige ord:

"Kong Sven satte for, hans følgesvend,
der var, men som nu
ved"

3. I montre 9.7 finder du de runer, som vikingerne brugte, når de havde træ eller sten at skrive på. Find ud af: Hvilken betydning havde ordet "rune" oprindeligt?

.....

Ordets betydning gemmer sig i ordet "raunen" (tysk for hviske og tiske).

4. Forsøg selv at skrive med runer! Først trylleordet "futhark", som er sat sammen af runealfabetets første seks bogstaver:

f - u - th - a - r - k:

.....

Kan du også skrive dit fornavn med runer?

Mit fornavn:.....

med runer:.....

5. I vikingetiden troede man på et liv efter døden.

I montre 8.2 viser den svenske sten med billede nederst et skib, som bringer faldne krigere til gudernes dødsrige.

På den øverste halvdel af billedet ser du en død kriger, som nu ridder på Odins hest. Han bliver hilst velkommen med en velkomstdrik af en valkyrie (kvindeligt sendebud for guderne).

Hvad falder dig ind, når du ser på gudernes konge, Odins hest?

I vikingernes verden er det en helt særlig hest: Slejpnir (Sleipnir) kan flyve og har

.....

6. For at livet i dødsriget kan fortsætte i gammel pragt, får de døde deres smukkeste besiddelse og god mad med i graven.

Hvad fandt man i særligt prægtige grave i Hedeby?

Find det i montre 7.5-7.8.

.....

.....

Handel og håndværk i Hedeby

Hedeby var en af de vigtigste havne i vikingetiden. Fra alle Nordeuropas kyster lagde handelsskibe til med varer. Også Hærvejen, som går fra Nord- til Sønderjylland, løb tæt forbi Hedeby. Således kom der handelsfolk og håndværkere fra nær og fjern til byen.

1. I modelmontren ser du et stort vikinge-handelsskib, også kaldet "knarr", og det er fortøjet til en anlægsbro. Hvad består skibets last af?

.....
.....

2. Hvorfor ligger der så mange sten på skibets bund?

.....
.....

– I Hedeby's havn og gyder kunne man få mange ting – ting til det daglige behov såvel som kostbarheder til særlige lejligheder. Se dig omkring i afdeling 11 (håndværk). Nævn varer, som blev fremstillet eller bearbejdet i Hedeby:

3. Ting til det daglige behov:

.....
.....

4. Kostbarheder til særlige lejligheder:

.....
.....

5. Hvis man ikke kunne bytte sig til de varer, man havde brug for, måtte man betale for dem med sølv, der blev vejjet af.

I montre 10.1 ser du, hvor mange gram sølv, der blev krævet på europæiske markeder for:

et sværd –.....g i Vesteuropa,g i Mellemeuropa for et sværd med skede;

en mand - g, **en kvinde** g i Nordeuropa;

en hest -g i Østeuropa, g i Nordeuropa og g i Mellemeuropa.

6. I Hedeby blev arbejdskraft handlet ligesom varer. Mistede nogen sin frihed, kunne han sælges og dermed stå til fri disposition, dvs. købes af en ny herre. I den tidlige middelalder var der i Hedeby det største

.....marked i Nordeuropa.

7. Man betalte ikke kun med mønter, som det er sædvane den dag i dag. Det var alene sølvvægten, der talte. Derfor blev mønter og sølvarmbånd hakket i stykket og vejjet af, hvis der var behov for det.

Enhver handelsmand havde sin egen vægt, hvorpå han selv kunne kontrollere den aftalte sølvvægt. Der var forskellige vægte i Hedeby: Man benyttede de

.....
.....

I skibshallen

1. "Hedeby-skibet" var et særligt langt og hurtigt krigsskib, som kunne transportere 55 personer. Det blev sandsynligvis sat ind som en slags "truppetransport" nær kyst.

Hvor mange skridt skal du gå for at komme ned til stævnen?

Ca. skridt

- Som måleenhed tjente tidligere individuelle kropsmål. Man målte længder i fod, alen og spand/spænd (afstanden fra tommel- til lillefinger), som først i løbet af tiden blev normen. Hvert skib blev individuelt bygget.

2. De øverste planker, der ragede op af vandet, er brændt. Sandsynligvis blev skibet drevet af sted som en brændende fakkel, antændt af fjender. Hvor mange plankerækker kan du tælle på hver side? (Se på kopien af skibet eller på modellen i montren).

– Syv planker over hinanden udgjorde skibskroppen. De blev sat oven på hinanden efter klinkbygningsprincippet – sml. med tværsnittet af en "knarr" (et handelsskib) i lokalet.

3. I Hedeby's havn er der blevet fundet andre skibsdele. Det største af dem står midt mellem ballaststen på havbunden. Det hørte til et handelsskib. (Læs teksten på væggen til vrage 3.) Hvilket komisk navn har man givet det stærke træ på skibets bund?

.....

4. Hvad bliver et handelsskib fra vikingetiden også kaldt?

5. Træstammen, der blev anvendt dertil, fortæller os, hvornår dette handelsskib blev bygget. Der er skåret en skive træ ud af det stykke, man har fundet.

Årringene fortæller, hvornår dette egetræ blev fældet: Ca. i året

..... (Vedr. dendrokronologi sml. med montre 1.15.)

6. På trapeafsatsen øverst ser man tre trætønder. Tavle 13.3 forklarer, hvorledes de kom til Hedeby, og hvad de blev benyttet til.

De blev lavet af træ fra..... og tjente som

.....

Når det var muligt, blev ladningen opbevaret på fade. Nutidens begreb "tonnage" minder os om det (tysk: Tonne – dansk: tønde -> tonnage). Tæl følgende varer op:

.....

.....

7. To tekster fortæller mere præcist om de skibstyper, som blev fundet i Hedeby's havn. (Find 13.1 og 13.2). Føj angivelserne ind i tabellen:

	knarr (oceangående handelsskib)	krigsskib
længde		
bredde		
last		
besætning		

8. Endnu en regneopgave:

Det største transportfad, der blev fundet i Hedeby, indeholder ca. 200 l.

Endnu den dag i dag er "ton" vores største vægtenhed: 1000 kg (eller 1000 l) = 1 t.

I ovennævnte tabel kan du se, hvad en stor knarr kan have med som last.

Hvor mange af de største træfade kunne knarren fra Hedeby have med i lasten?

: = fade.